

§ 80 Arbetsformer i förändring

MARGARETA ANDERSSON:

Ordförande, kyrkomötesdeltagare! Vi fick från Organisationsutskottet en begäran om ett yttrande över en förändring man gjorde i slutet av sin hantering av det här ärendet. För att yttrandet ska vara föredraget i laga ordning kommer jag att läsa upp det.

Kyrkorättsutskottets yttrande över betänkande O 2010:1.

Kyrkorättsutskottet har i sitt yttrande 2010:3y yttrat sig över Kyrkostyrelsens skrivelse 2010:7. I skrivelsen föreslås att det i 2 kap. 1 § i kyrkoordningen införs ett nytt stycke som klargör att församlingen får bedriva näringsverksamhet om den har naturlig anknytning till församlingens grundläggande uppgifter. Bestämmelsen föreslås träda i kraft den 1 januari 2011.

Kyrkorättsutskottet ansåg inte att ur de aspekter som utskottet har att beakta fanns något hinder att bifalla förslaget. Organisationsutskottet har nu begärt ett yttrande över det förslag till ändring av datum för ikraftträdandet till den 1 januari 2012 som utskottet lagt fram i sitt betänkande. Utskottet har som skäl för ändringen angivit att Kyrkostyrelsen ska ges tid att ytterligare utreda de juridiska konsekvenserna av att församlingar bedriver näringsverksamhet och utarbeta det av utskottet efterfrågade materialet med råd till församlingarna. Kyrkorättsutskottet har ur kyrkorättslig synpunkt inget att erinra mot den föreslagna ändringen.

Beslutet är taget i dag, den 27 oktober 2010, av Kyrkorättsutskottet.

MARTA AXNER:

Ordförande! Jag ska företräda Organisationsutskottet och därmed börja med att yrka bifall till utskottets förslag i alla tre punkterna.

Det här är ju ett stort och speciellt och viktigt ärende. Jag tänkte inte gå in så mycket på detaljerna i skrivelsen och ursprunget i Kyrkostyrelsens förslag, för jag har förstått att det ska nästa talare göra som talar för Kyrkostyrelsen. Jag ska i stället redogöra för hur vi i utskottet behandlat frågan.

Frågan kom i stort sett från ett uppdrag som vi i Organisationsutskottet föreslog Kyrkomötet att ge Kyrkostyrelsen för två år sedan. Frågan började med begravningsbyråer men det visade sig vara mycket större. Det här handlar om många olika typer av verksamhet som inte självklart ligger inom ramen för församlingens grundläggande uppgift. Begravningsbyråerna var en bit, men mycket handlade också om verksamhet som ibland kallas för social ekonomi eller som handlar om när man rör sig i gränslandet mellan diakoni och välfärdstjänster, undervisning och barnomsorg eller skolverksamhet, och så vidare. Även om vi kanske inte tänker på det som näringsverksamhet i meningen att man tjänar pengar på det, får det ju de konsekvenserna. I en kommun till exempel där man har upphandling av öppen förskola, konkurrerar församlingen med andra näringsverksamheter och det blir per definition en näringsverksamhet.

Skrivelsen från Kyrkostyrelsen innehåller egentligen bara ett förslag till beslut som är ett mindre tillägg till kyrkoordningen, men innehåller en lång rad av frågor som behandlas och diskuteras i skrivelsetexten men inte föranleder ett förslag till beslut. De har vi också behandlat i utskottsbetänkande. Utifrån alla dessa olika aspekter har vi inte bara föreslagit bifall till Kyrkostyrelsens förslag utan också gjort några tilläggsförslag.

Det första är en justering av ikraftträdandet, nämligen att vi föreslår Kyrkomötet att skjuta på ikraftträdandet till 1 januari 2012. Anledningen till det är att få tid för ytterligare klarläggande, dels vårt förslag punkt 2 att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att ytterligare utreda de juridiska konsekvenserna för såväl församlingar som stift av att församlingar bedriver näringsverksamhet. Det finns några få frågor som vi från utskottet vill ha lite tydligare belysta, inte minst när det gäller konkurrenslagstiftningen och så vidare. Utskottet tänker sig snarare ett klargörande eller en översyn än en utredning. Vi har inte satt någon tidsgräns men vi förutsätter att det ska vara klart till nästa år, vilket är poängen med att skjuta på ikraftträdandet, så att vi på nästa kyrkomöte ska ha möjlighet att fatta nya beslut. Vi förutsätter att arbetet i Kyrkostyrelsen ska gå ganska skyndsamt, vilket inte verkar vara omöjligt enligt Kyrkostyrelsen.

Punkt 3 handlar om att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att ta fram ett material med råd till församlingarna. Mycket av det finns i skrivelsen, där olika frågor vägs fram och tillbaka om hur de ska hanteras praktiskt – inte minst hur man ska använda Svenska kyrkans namn, vilka typer av bolagsformer som kan vara aktuella, hur man ska fatta beslut så att man hela tiden värnar Svenska kyrkans både teologi och goda anseende, att församlingarna helt enkelt inte gör något dumt. Mycket av det diskuteras i skrivelsen men vi tror att det kanske behövs ett lite mer tillgängligt material för församlingarna. För att få tid att få detta till stånd föreslår utskottet alltså att skjuta på ikraftträdandet.

Bifall till utskottets förslag.

ANNA LUNDBLAD MÅRTENSSON:

Ordförande, vänner i Kyrkomötet! *Arbetsformer i förändring* handlar ytterst om att vi lever i ett samhälle som förändras, ett samhälle där människors värderingar och förväntningar förändras. Några enheter inom Svenska vill pröva och utmanar oss till ny reflektion. Att det runt om i landet redan i dag finns en mängd olika exempel på församlingsdriven näringsverksamhet, läser jag att utskottet också tolkar som ett tecken på att Svenska kyrkan håller på att ställa om från sin tidigare roll inom offentlig sektor till sin nya roll som aktör inom civilsamhället. Den utvecklingen bör också enligt utskottet bejakas, samtidigt som det är viktigt inte minst för kyrkans trovärdighet att församlingsdriven näringsverksamhet har en nära koppling till församlingens grundläggande uppgift.

När vi i Kyrkostyrelsen har arbetat med den här skrivelsen, har vi gjort det med utredningen som heter *Arbetsformer i förändring – församlingens uppgifter och förutsättningar* som grund. Den har behandlat en hel del frågor, och jag tänkte bara säga att vi är eniga om att formuleringen av församlingens grundläggande uppgift inte ska ändras. Vi anser att en ny bestämmelse behöver införas i 2 kap. 1 § i kyrkoordningen som klargör att församlingen får bedriva näringsverksamhet, under förutsättning att verksamheten har just en naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften. Dock är det den lokala församlingen som på ett eget ansvar har att ta ställning till om näringsverksamhet ska bedrivas, i vilken form den ska bedrivas, vilken typ av verksamhet det ska handla om och i vilken omfattning.

Det som utredningen väljer att kalla *välfärdsrelaterade uppgifter* är vad som bör komma ifråga, alltså det som kräver en lätt flexibel organisation. Utredningen och Kyrkostyrelsen ställer sig bakom bedömningen att det måste finnas en rimlig balans mellan ett sådant engagemang och en bevarad tyngdpunkt i församlingens centrum, som är gudstjänsten. Kyrkostyrelsen följer också vidare utredningen och vi gör den bedömningen att det är bolag som är den närmast till hands

liggande associationsformen. Men också här ankommer det på församlingen själv att överväga och ta ställning till den verksamhetsform som bäst passar. Vi menar också att näringsverksamheten ska ha en naturlig anknytning, och då ska den i princip ledas av församlingskyrkoherden.

Vi menar att vi behöver tillsätta en särskild utredning om en utförarorganisation. På en punkt är inte Kyrkostyrelsen enig med utredaren, och det handlar just om att vi menar att det inte ska genomföras något förslag om reglering av begravningsbyråverksamheten. Vi delar uppfattningen om att det inte finns några lagliga hinder mot det här inrättandet och att även om huvudmannaskapet för begravningsverksamheten ligger på kyrkan finns det inte något i Begravningslagen som hindrar en huvudman att göra detta, och inte heller i konkurrenslagstiftningen. Men, och det är viktigt, Kyrkostyrelsen känner oro inför en tillåtande reglering i den här frågan och den oron speglas också tydligt i de remissvar som vi har fått.

Kyrkostyrelsen anser därför att det behövs en djupare reflektion. Det är en komplex fråga och vi utgår ifrån att några ytterligare begravningsbyråer i församlingarnas regi inte kommer att tillskapas förrän frågan har aktualiserats ytterligare. Vi vill också till sist påpeka de möjligheter som finns att, inom ramen för såväl huvudmannaskapet som uppdraget som församling i Svenska kyrkan, på olika sätt förbättra servicen mot allmänheten och att det är viktigt. Vi som styrelse avser att återkomma i just denna fråga.

MARGARETA ANDERSSON:

Ordförande, kyrkomötesdeltagare! Jag ska börja med mitt yrkande med utgångspunkt ifrån den här skrivelsen, vilket är att bifalla utskottets förslag men också ett tilläggsförslag att ytterligare utreda kyrkoherdens roll i framtida kyrkliga bolag. Man bör ytterligare tänka över ansvarsfrågorna och kompetensfrågorna, som behöver avvägas mot både kyrkoordningen och aktiebolagslagen. Det här är bara ett av de exempel som jag tycker är väldigt viktiga att man tittar vidare på.

Man löser inte en sorts problem med att skapa andra. Här är det alltså lagstiftning, till exempel aktiebolagslagen, som är väldigt tydlig med att VD och även styrelsen i aktiebolaget har att se till bolagets bästa. Man får alltså inte se till ägarnas bästa utan det är bolagets bästa som är utgångspunkten. Därför tycker jag att det är viktigt att Kyrkostyrelsen tar med de här beaktandena när man diskuterar vidare.

För övrigt tycker jag att det är bra om Svenska kyrkan kan bli en av utförarna för de här samhällstjänsterna, servicetjänsterna, mot allmänheten. Jag tror att Svenska kyrkan med sin värdegrund och med sitt stora förtroendekapital är en viktig aktör på det området i den sociala ekonomin, i den ekonomi som tar tillvara de människor som har hamnat utanför samhällets gränser, att Svenska kyrkan engagerar sig mycket mera i detta. Jag tror att det är en bit i det diakonala uppdraget som Svenska kyrkan har och jag tycker att vi ska arbeta vidare.

Vi måste också se vad den lagstiftning säger som vi också ska arbeta inom. Det är inte bara kyrkoordningen, utan vi har olika lagar på de här områdena, och då är jag inte säker på att det är helt naturligt att det är kyrkoherden som ska vara ansvarig för den verksamheten. Det handlar också om andra kompetenser. Det handlar om ekonomi, om ansvar för människor som ska vara anställda, det kan handla om byggnader, det kan handla om allt möjligt. Vi måste göra en avvägning av detta, så att vi inte bygger in oss i svårigheter så att vi inte kan ta det ansvar som jag fortfarande tycker är viktigt att vi kan göra. Därför har jag gjort det här tilläggsyrkandet.

ANDERS LINGER:

Herr ordförande, ledamöter och övriga! Många kloka och bra saker har sagts här, så jag ska bara hålla en kort kommentar. Först bifall till utskottets tre förslag.

Jag vill göra ett eget tillägg och det rör Överklagandenämndens beslut från 2007. Enligt min mening är det beslutet en nullitet, eftersom allt det som bör konstituera ett prejudicerande beslut saknas. I den delen har det beslutet ingen rättsverkan framåt här, inte ens under den respittid som utskottet har för att få en del frågor belysta, råd och dåd och andra förslag.

Bifall från min sida till utskottets tre förslag.

LARS T GÅREBERG:

Herr ordförande! Några reflektioner.

Det får inte uppfattas som att församlingarna bedriver verksamhet som ett sätt att tjäna pengar, skriver utskottet på sidan 4. Jag kan inte förstå annat än att det är just vad detta faktiskt handlar om, även om det självfallet inte är församlingens huvudsakliga uppgift att tjäna pengar. Vi kan ju jämföra med nationell nivå, stift eller samfälligheter som agerar på börsen. Det är inte av barmhärtighet mot Ericson och andra börsbolag som vi är där som kyrka, utan det är ju för att kompensera minskade intäkter. Man kan ha olika uppfattningar om detta, men utan värdepappershandel skulle många årsredovisningar visa på röda siffror. Där medlemsavgiften inte är tillräcklig för att finansiera verksamheten agerar vi för additionella intäkter. Också på lokal nivå, där vi vill ha kvar och kunna finansiera verksamheter utifrån kyrkoordningen, får vi finna och söka additionella intäkter. Här kan bolag med vinstdrivande verksamhet vara ett alternativ, inte som ett självändamål utan som ett medel att generera intäkter åt ägaren, församlingen, samfälligheten. Precis som vid placeringar i värdepapper formulerar vi etiska riktlinjer för verksamheten. Att bilda bolag hänger enligt min uppfattning endast ihop med momsen. Den dag en församling skulle momsregistreras torde det inte vara aktuellt med att bilda bolag.

Om vi vill följa Jesu missionsbefallning att gå ut i samhället fordrar detta likviditet så länge vi har en kyrkostruktur där över 20 000 är avlönade, så också vi kyrkomötesdeltagare, med ungefär åtta miljarder om året i lönekostnader. Vi är konkurrensutsatta, vi ställs inför helt nya utmaningar. Enligt en prognos som jag hörde vid Kyrkomötets första session i år, är det om tio år endast 58 procent som är medlemmar i Svenska kyrkan. Jag vill arbeta för att detta scenario inte blir verklighet utan att vi kan behålla våra medlemmar, och då tror jag att vi behöver en stark balansräkning.

Det är bra att man ser positivt på församlingarnas möjligheter att kompensera intäktsreducering. Det är bra med råd och riktlinjer för näringsverksamheten. Det är bra att vi använder oss av våra auktoriserade revisorer som rådgivare när det gäller att titta på framtida former. Låt oss också titta på existerande verksamheter som redan fungerar såväl i Sverige som utomlands. Jag var för någon månad sedan i Saint Martin in the Fields vid Trafalgar Square i London och tittade på församlingen och den näringsverksamhet som bedrivs där.

Således ja till att församlingen kan äga bolag, men utan andra restriktioner än etiska. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

STAFFAN HOLMGREN:

Ordförande! Jag har inget yrkande.

Principiellt anser jag att vi bör vara mycket restriktiva med att bilda bolag inom Svenska kyrkan. Men det kan vara så att en församling eller samfällighet vill

driva en alldeles särskild verksamhet, till exempel äldreboende, men jag nämner med flit inte begravningsbyrå, som bäst lämpar sig att drivas i annan juridisk form än trossamfundets.

Jag håller med Lars T Gåreberg om att vi inte ska vara rädda för att driva vinstdrivande verksamhet, för det är ju vad ett aktiebolag är till för. Man får bestämma sig för vilken sida om den här gränsen man ska stå. Om man bildar ett bolag krävs det oftast särskild kompetens hos den som ska vara VD i bolaget. Den finns normalt inte hos en kyrkoherde i församlingen som är anställd för helt andra uppgifter. Om det är en flerpastoratssamfällighet som bildar bolaget finns det heller ingen självklar kyrkoherde att tillsätta som VD. Man får också förutsätta att om man bildar ett aktiebolag med en relativt omfattande verksamhet kommer inte kyrkoherden att ha tid att vara VD i det bolaget. Man måste också allvarligt överväga om inte kyrkoherdens främsta uppgift trots allt är det egentliga församlingslivets utveckling.

Jag har skrivit en reservation till Kyrkostyrelsens skrivelse och angett just detta med att kyrkoherden inte får vara ett obligatorium som VD. Aktiebolagslagen har företrädare framför kyrkoordningen. Ibland tror vi i Svenska kyrkan att kyrkoordningen har något slags laglig grund, men det har den inte. Alla lagar tar över kyrkoordningen. Styrelsen i ett aktiebolag har full frihet att tillsätta och avsätta VD utan hänsynstagande till vad som står i kyrkoordningen eller rekommendationer från Kyrkomötet. Samtidigt måste vi väl förutsätta att om man tillsätter en icke vigd VD, så kan en sådan VD också tillvarata Svenska kyrkans intressen på samma sätt som en kyrkoherde som är VD. Eller tror vi inte på det allmänna prästadömet? Församlingen och samfälligheten kan också utfärda ägardirektiv som tydligt anger hur bolaget ska förhålla sig till församling, samfällighet och andra förhållanden.

Jag ville med min reservation markera att en del av oss som röstade för beslutet förra året att kyrkoherden obligatoriskt ska vara chef för församlingen, inte gjorde det utifrån någon annan princip än att ett odelat chefskap är att föredra framför att man har flera chefer. Jag tror att det finns andra som är fullt lika kompetenta som en kyrkoherde att driva verksamhet där församlingen står bakom det hela.

Jag har inget yrkande.

TOMAS JANSSON:

Ordförande, ledamöter! Vi har haft det bra i Svenska kyrkan i många år. Vi har haft en god ekonomi vid jämförelse med många andra kyrkor i vårt land och i vår värld. Vi är på väg in i en ny tid med kärvare ekonomi, och det finns all anledning att lära av dem som har levt med en kärvare ekonomi än vi sedan tidigare. Vi behöver lära oss av frikyrkan. Jag välkomnar Kyrkostyrelsens skrivelse som vill öppna upp möjligheter och att utskottet vill bejaka intentionerna i den skrivelsen, men jag tycker att på några punkter är skrivelsen alltför försiktig och därför vill jag yrka på återremiss till Kyrkostyrelsen.

Mitt exempel är från Missionskyrkan, nämligen Immanuelskyrkan som ligger i Stockholms innerstad. Man har sin kyrka liggande på ett stycke mycket värdefull tomtmark, och när man byggde en ny kyrka för några årtionden sedan fanns det plats över på tomten så man lät också bygga ett stort hotell, Hotell Birger Jarl. Man äger också en del andra fastigheter i staden och driver fastighetsbolag. Hotellet och fastighetsverksamheten är framgångsrika verksamheter. Det har gjort att Immanuelskyrkan är en rik församling. Man har många anställda och man har

ett omfång på verksamheten som kan få även en svensk domkyrkoförsamling att bli grön av avund.

I Kyrkostyrelsens skrivelse finns det två begränsningar som jag ställer mig skeptisk till. Den första begränsningen är att bara näringsverksamhet som är nära församlingens grundläggande uppgift ska få förekomma. Det tycker jag är för snävt. Verksamheter som hotell eller fastighetsbolag faller utanför. Jag ser ingen anledning till att förbjuda svenskkyrkliga församlingar att bedriva den typen av verksamhet. För det andra tycker jag, som föregående talare, att begränsningen till att kyrkoherden måste vara VD också är lite olycklig. Jag tror att vi kan lära av näringslivet och konstatera att VD i moderbolaget inte nödvändigtvis måste vara VD i alla dotterbolag. Ett koncerntänkande kan lösa problemet.

Återremiss till Kyrkostyrelsen.

MARTA AXNER (REPLIK):

Jag vill bara klargöra att vi i utskottet väldigt noga diskuterade punkten om att tjäna pengar till den grundläggande uppgiften eller att bedriva verksamhet är den grundläggande uppgiften. Det var ett väldigt tydligt ställningstagande i utskottet att inte bedriva vilken verksamhet som helst för att få in pengar, utan att bedriva den grundläggande uppgiften i andra former. Där var också frågan om aktiebolag, och så vidare, där vi är lite mer försiktiga i våra skrivningar mot Kyrkostyrelsen. Vi tror att det mesta av den här verksamheten mycket väl kan bedrivas i andra former inom trossamfundsformen eller församlingen, eller andra former där inte vinsten står i centrum.

TOMAS JANSSON (REPLIK):

Det som bör vara den inskränkande principen är snarare att näringsverksamhet ska tillåtas om syftet är att vinsten ska möjliggöra församlingens grundläggande uppgift. Däri ligger kopplingen till den grundläggande uppgiften, att hela poängen med detta är att vinsten används för att kunna utveckla församlingsverksamheten. Vi ska inte vara försiktiga med att diskutera vinstfrågor, vi ska inte vara försiktiga med att diskutera former av näringsverksamhet. Vad vi ska vara noga med att säga är att när kyrkan bedriver näringsverksamhet syftar den till att förstärka den grundläggande uppgiften i församlingen. Det är vad syftet och inriktningen ska vara.

IRENE OSKARSSON:

Ordförande och kyrkomötesdelegater! Det här är ett otroligt intressant betänkande, som berör väldigt mycket av det som kan vara centralt för vår kyrka och hur kyrkan ska uppfattas. Först vill jag börja med att konstatera att det Margareta Andersson har sagt är oerhört bra.

Det är så att vi måste fundera över hur en bolagsstruktur fungerar, och då skulle jag vilja se kyrkoherden som ordförande i bolaget och inte som VD. VD:n är den som gör jobbet. Mycket av detta måste fördjupas, och det är därför som utskottet också har bett att få skjuta tiden ett år, vilket är oerhört positivt. Det finns mycket i detta också, bland annat att kyrkoordningen inte står över aktiebolagslagen, och vi behöver se över det. Vi ska inte heller glömma att mycket av det vi nu resonerar om gör församlingarna redan i dag. Mycket av det vi gör i församlingen är näringsverksamhet i dess specifika bemärkelse om vi skulle börja syna den i sömmarna, men vi är så vana vid att alltid ha gjort det, så vi reflekterar inte över det på det sättet. Jag tror också att det är viktigt att Svenska kyrkan hittar sin roll i samhället, att vara en mycket aktiv part och en aktiv aktör i att bedriva verksamhet som ligger nära vårt ursprung, nära vårt syfte, nära vårt

diakonala uppdrag, till exempel boende, arbetande med sociala företag och så vidare. Där kan jag också hänvisa till Margareta Andersson, som kan ge er mycket om det för att komma vidare i de frågor där kyrkan har en oerhört central roll. Men det är väldigt viktigt att vi vet vad vi håller på med och utifrån utskottets långa diskussioner i detta så är det positivt att vi fått ytterligare ett år, att vi får belyst och ytterligare fördjupat inte minst när det gäller begravningsverksamhet.

Jag raljerade lite nyss och sa att egentligen skulle vi inte behöva mer än gå till IKEA och köpa oss en kista. Resten skulle vi klara själva. Det är ju lite grand det som tidigare var den kultur och tradition som många av oss som har växt upp på landet har levt i. Man gjorde det mesta själv. Man till och med snickrade kistan ett par generationer tillbaka. Här måste vi se vad som är kyrkans roll och vad som är andra aktörers roller. Vi har blivit sidsteppade många gånger i det här sammanhanget, så här behöver också mycket mer göras för att se hur kyrkan ska kunna vara en aktiv part, utan att för den skull ta över det som företag och fria aktörer skulle kunna göra.

Bifall till betänkandet.

ERIK SJÖSTRAND:

Ordförande, vänner i Kyrkomötet! Jag vill börja med att tacka Organisationsutskottet för ett välskrivet betänkande och samtidigt yrka bifall till detsamma.

Den nya formuleringen som föreslås införs i kyrkoordningen kan ses som att vi nu öppnar upp för församlingar att bedriva verksamhet. Det kan ses som att vi slår in öppna dörrar, eftersom detta redan förekommer och väl får ha ansetts tillåtet. Den nya formuleringen kan därför ses som onödig eller mindre. Jag vill hävda att formuleringen inte ska ses som en öppning utan som en begränsning, enligt mig en viktig begränsning. Begränsningen ligger i det viktiga tillägget att näringsverksamhet får bedrivas under förutsättning att verksamheten har nära anknytning till den grundläggande uppgiften. Varför är detta viktigt? Vi är inget bolag, vi är en kyrka. Vi bygger vår verksamhet på en annan logik än bolagets. I vår verksamhet står vårt uppdrag i fokus, inte ekonomisk vinst. Vårt uppdrag är att vara ett redskap för Guds rike genom att i varje tid och kontext erbjuda människor evangelium om Jesu Kristi i ord och handling. Detta har vi sedan i kyrkoordningen för församlingen konkretiserat genom att beskriva den grundläggande uppgiften som att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Detta får vi aldrig tappa fokus på, för då är vi inte längre en kyrka utan något annat. Därför är begränsningen viktig. Därför är det också viktigt att, som både utskottet och Kyrkostyrelsen skriver, näringsverksamhet i första hand kanske kan bedrivas inom församlingen själv och inte i någon annan associationsform. I aktiebolagsformen finns en annan inbyggd logik, där uppdraget är vinst. Detta måste vi vara medvetna om och hantera med klokhets.

Jag hoppas och tror att de församlingar som startar aktiebolag klarar detta och jag tror att det material som Kyrkostyrelsen föreslås få i uppdrag att ta fram kan fungera som en hjälp här. Lite rädd kan jag vara att ordet näringsverksamhet i det här sammanhanget kan leda fel med sina konnotationer till vinstdrivande verksamhet. Utredningen som föranledde denna skrivelse definierade näringsverksamhet väldigt brett som "verksamhet som bedrivs med annan finansiering än kyrkoavgiftsmedel". Denna definition använder vi i Kyrkostyrelsen också i vår skrivelse. Definitionen är dock inte lika tydlig i utskottets betänkande. Jag har inga stora förhoppningar om att denna definition ska kunna leva vidare i vårt medvetande. Jag tror dock att det hade varit bra, då den kan nyansera bilden

något av vilka tänkbara verksamheter som bestämmelsen omfattar. Vi får inte falla i en fälla där vi seglar bort från vårt grundläggande uppdrag i jakt på nya pengar. Det måste vi tillsammans ta ansvar för.

PER LINDBERG:

Ordförande, kyrkomötesledamöter och biskopar! Näringsverksamhet i dess egentliga betydelse driver vi ju i församlingarna i dag i väldigt stor omfattning. Kaféverksamhet med ett bokbord, det är vanligt med secondhandbutiker och rättvis handel, familjerådgivning, förskola och fritidsverksamhet, och nästan alltid är detta en del i församlingen. Verksamheten ligger redan i församlingen. Skulle verksamheten växa, förskola eller familjerådgivning, och man vill delta i en sådan, kanske frågan om en upphandlingsprocess uppkommer. Då blir det av konkurrensskäl oerhört viktigt att hålla isär den ekonomin från församlingens, så att vi inte blir besmittade med anklagelser om att subventionera en verksamhet och dumpa anbud och så vidare. Jag ser aktiebolagsformen som ett skydd för att stärka både församlingen och den viktiga näringsverksamheten som ju har en naturlig anknytning till församlingsverksamheten.

Vi pratar också om begravningsbyråer i det här ärendet. Det är viktigt att komma ihåg att det saknas en definition på vad begravningsbyråverksamhet är. Det finns ingen tydlig gräns mellan vad som är begravningsbyråverksamhet och vad som inte skulle vara det. Jag skulle vilja att vi uppmuntrar våra församlingar och här återtar mark som vi håller på att tappa, alltså gå in aktivt och erbjud öppet och klart de tjänster församlingen tillhandahåller. Var tillgängliga för både församlingsbor och allmänhet med tidsbokningar, gudstjänstens utformning, musiker man diskuterar psalmval med. Allt detta är av tradition självklart församlingsverksamhet. I dag blir det begravningsbyråverksamhet alltmer, men vi kan återta den marken. Det vill jag absolut få fram här, att Svenska kyrkan behöver återta den viktiga kontaktytan.

Bifall till utskottets välgrundade förslag.

ROLAND JOHANSSON:

Ordförande, biskopar, ledamöter! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i alla tre punkterna.

Vi ska nu ägna oss åt en ny typ av näringsverksamhet. Per nämnde här vad vi gör i dag, men nu ska vi bli mera aktiva och kanske bilda bolag. Då kommer vi att möta stora företag som blir våra konkurrenter. De arbetar med strategier och prognoser och gör omvärldsanalyser och följer konkurrenterna. Jag kan tänka mig att nu sitter begravningsbyråernas representanter och ser på den här sändningen på webben för att få veta vad kyrkan har för planer. Det som kan vara ett problem är att vi nu inte har så bråttom utan att vi ska skjuta fram det till 2012. Då får de ytterligare ett år på sig att förstärka sin position på marknaden och jag tänker framför allt på begravningsbyråer.

I utskottets bakgrundstext talas om att det var en motion 2007 som la en grund för det här. I den församling jag finns hade vi redan 1969 på gång att bilda en begravningsbyrå, och vi gjorde en mycket omfattande utredning. Vi kom fram till att man till och med, med bara några ören, skulle kunna lägga på det på kyrkoskatten, och så skulle all begravningsverksamhet kunna ske i församlingens regi. Men det var innan vi skildes från staten. Vi tyckte då att det var idé att starta begravningsbyrå och tycker det fortfarande. Skillnaden mellan då och nu är att begravningsbranschen har blivit avsevärt mycket starkare. Här ser jag ett litet problem. De har blivit så starka och har så gott om pengar att vi har vant oss vid

att de kan komma med tjänster till oss. Vi har i våra församlingar besök från begravningsbyråbranschen som utbildar vår personal i sådana här frågor.

Utskottet finner i likhet med Kyrkostyrelsen att det bör införas en bestämmelse i kyrkoordningen om att församlingen får bedriva näringsverksamhet om den har en naturlig anknytning till grundläggande uppgifter. Eckerdals utredning visar ju på att vi har mycket sådant och det finns även organisationer typ Hela människan, som vi också har lärt oss en hel del av.

Vi har i vår församling samtalat med kommunen, med finansiärer och byggare, och vi planerar att starta ett bolag. Vi har lärt oss allt om bolagsordningar och har fått se hur andra församlingar har gjort. Vi kan inte vänta till 2012 utan jag tror att det som vi nu planerar, och som vi hoppas att fler församlingar planerar, kommer att bli till glädje för många människor. Det ger positiva effekter för kyrkan som tillsammans med all annan verksamhet och marknadsföring hjälper oss i vårt missionsuppdrag.

BISKOP ERIK AURELIUS:

Ordförande, vänner i Kyrkomötet, ärade åhörare! Jag yrkar bifall till utskottets förslag och jag vill bara understryka vikten av att den utredning av de juridiska konsekvenserna som föreslås är klar i så god tid att Kyrkomötet om ett år kan behandla den. Det kan ju hända att den utredningen föranleder en ändring av årets beslut.

Vad det gäller att utreda är bland annat, som Margareta Andersson sa, om kyrkoherdens roll som eventuell VD i eventuellt aktiebolag, men det är också sådant som nämns på sidan 5 i betänkandet. Det finns frågetecken kring de juridiska konsekvenserna. Det nämns några exempel: hur man ska se på och hantera konflikter mellan kyrkoordningen och aktiebolagslagen, de konkurrensrättsliga aspekterna av församlingsdriven näringsverksamhet. På nästa sida tar vi upp vad Ekonomi- och egendomsutskottet har anfört om stiftens möjlighet att utöva tillsyn, som ju är av central betydelse även i detta sammanhang, och hur det förhåller sig till aktiebolagslagen. På sidan 9 kommer det här speciella med begravningsbyråverksamheten. Där säger också Kyrkostyrelsen att det behövs en djupare reflektion kring denna komplexa fråga.

Utskottet tillägger att det behövs också reflektion kring frågan om det föreslagna tillägget i kyrkoordningen innebär att kyrkoordningen tillåter församlingsdriven begravningsbyråverksamhet, för när Överklagandenämnden fattade motsatt beslut fanns inte detta tillägg. Inför man ett tillägg till kyrkoordningen får Överklagandenämnden en ny kyrkoordning att tolka. Jag tror att det är uteslutet att man då kan säga att detta är förbjudet, om det står i kyrkoordningen att församlingen får bedriva näringsverksamhet om den har anknytning till den grundläggande uppgiften, och det har ju begravning. I övrigt innebär tillägget kanske ingenting, men det vet vi inte riktigt. Det är ju redan tillåtet med näringsverksamhet. Det kan vara en inskränkning om man skriver som föreslås, att den ska ha naturlig anknytning till församlingens grundläggande uppgift, men det kan också vara så att allt kan motiveras diakonalt. Det är bra att veta vari tillägg till kyrkoordningen innebär innan det införs, och därför är det viktigt att den juridiska utredningen blir klar så att vi kan behandla den på nästa kyrkomöte.

MARIA KJELLBERG:

Ordförande och kyrkomötesledamöter! Jag skulle vilja se hela Sverige som ett fält med små blommor som blommar, de företag som ju redan faktiskt finns. Kyrkomötet måste ta ställning till den här frågan utifrån en ganska principiell

grund, eftersom företagen redan finns och vi ju aldrig kommer att kunna stoppa dem. Så låt oss se dem som små blommor som vi ska vårda, och hitta en struktur och en ram för hur vi ska hantera dem så att de inte blir gökungar i stället, för det skulle nämligen lätt kunna hända.

Inom aktiebolagslagen gäller inte den dubbla ansvarslinjen. All verksamhet som sker inom ramen för bolagsverksamhet kommer inte att omfattas av den dubbla ansvarslinjen, oavsett om det sitter en kyrkoherde som VD eller inte. Det är viktigt att komma ihåg och det är också en viktig grund för hur vi ska hantera detta utifrån kyrkomöteshorisonten. Jag skulle önska att vi i den utredning som jag hoppas att vi får till stånd, hittar en principiell grund för hur stor omslutning, alltså omsättning, som en sådan här bolagsverksamhet faktiskt får ha. Jag tycker att när bolagets verksamhet omsluter mer pengar än vad församlingen gör i sin grundläggande verksamhet, då borde det bli en varningslampa som gör att man får ta ställning till huruvida man ska hantera det utifrån stiftet, till exempel. För det finns faktiskt ganska allvarliga frågor, det har vi just pekat på, såsom konkurrensrättsliga aspekter. Det finns någonting som heter att missbruka sin dominerande ställning och det, mina vänner, skulle vara väldigt tråkigt om Svenska kyrkans verksamhet fick den stämpeln på sig lokalt.

Det finns också en ansvarsmässig fråga i detta om det går snett, att det blir en tvist. Det kan också vara ekonomiska problem. Då finns det en ansvarslinje som går upp till stiftet och kanske till och med till den nationella nivån. Det ansvaret, mina vänner här i Kyrkomötet, är det vi som har, och det är också skälet till att vi tycker att vi grundligt ska utreda detta. Men, vi vill se det som blommor som ska blomma.

Bifall till utskottets förslag.

DAN SARKAR:

Ordförande, ledamöter! Det här är en viktig fråga. Utredningen som ligger i botten är bra, skrivelsen från Kyrkostyrelsen är bra, utskottsbetänkandet är bra. Men gång på gång under beredningen så har det rests frågetecken på frågetecken om hur man hanterar det juridiska. Det är inte färdigt ännu. Förslaget att besluta först och utreda sedan är fel. Det är ju fel ordning.

Jag yrkar på en återremittering till Kyrkostyrelsen. I praktiken betyder det att utskottsförslagets punkt 2 genomförs först och sedan kan vi ta punkt 1 och punkt 3.

BRITTA OLINDER:

Vänner i Kyrkomötet och ordförande! Jag ställer mig bakom utskottets förslag, men jag vill ge några synpunkter på begravningsbyråverksamhet i församlingsregi.

I vår församling hade vi planer på detta. Utgångspunkten var inte ekonomisk vinst utan att bättre kunna fylla församlingens grundläggande uppgift vad gäller gudstjänst, begravningsgudstjänsten, och diakoni, att stödja och trösta församlingsbor. Situationen är ju den att begravningsbyråerna har tagit över mer och mer, det har sagts här förut, av den funktionen som kyrkan tidigare fyllde. Samtidigt som man visar ett färgrikt och glansigt reklamblad med olika kistdekorationer att välja mellan, så visar man på olika alternativ när det gäller kyrka, präst, psalmer och musik. Sedan ordnar man allt effektivt och sätter ut begravningsbyrån som gudstjänstarrangör på det lilla programbladet, och så kopplas prästen in i ett sent skede för att utföra programmet.

Ekonomi är naturligtvis en aspekt, inte församlingens vinstmöjligheter, utan möjligheten att erbjuda mindre kostnadskrävande alternativ än den kommersiella begravningsbyråverksamheten. Det är ju så att i sorg, och den existentiella kris

man befinner sig i då, är man sällan beredd att diskutera priset på en värdig begravning för en familjemedlem.

Utskottet stöder Kyrkostyrelsens uppfattning att det behövs en djupare reflektion, och det verkar vara stor enighet kring det, och jag ser fram emot det med stor förväntan.

ÄRKEBISKOP ANDERS WEJRYD:

Herr ordförande, ledamöter! Det är ju trots allt en sorts yrvaken diskussion. Vi har inte haft ögonen på det här fastän församlingar naturligtvis bedriver olika typer av sådana här verksamheter i liten skala sedan lång tid. Men det är en del i en förändring av vad vi förväntar oss av en församling och då måste man faktiskt, trots att det blommar och växer här och där som några har sagt, tänka efter. Jag välkomnar därför de olika förslag som kommer fram om viss tidsutdräkt, en viss eftertänksamhet. Det är klart att när vi hamnar i lägen där vi går från att i princip vara en församling för alla dem som bor inom området, till att mer rikta in oss på att kanske till och med kunna vara kommersiella i förhållande till vissa människor – i stället för att möta alla eleverna satsa alldeles särskilt på femtio stycken när vi startar en kristen skola och så vidare – det är en identitetsförskjutning och den behöver vi tänka på. Där finns det naturligtvis en koppling mellan den utgående 1800-talsväckelsen och en ny individualism. Men det är inte säkert att man är överens i alla frågor bara för att man hittar varandra i den här.

Som gammal diakonidirektor måste jag påminna om att det här är svåra saker. Vi brukar säga att de här stiftelserna och föreningarna som arbetar inom vård och omsorg och sjukvård i kyrkan är *non-profit*, inte för vinstens skull. Nej, ni kan vara lugna, de är normalt till för förlustens skull. Det här är entreprenadverksamhet i en hårt pressad bransch, och när man då ska ge det lilla extra då måste man ha tillgång till väldigt många frivilliga.

Detta att gå in i en entreprenadverksamhet eller att gå in och konkurrera är så komplext, därför har vi också skjutit delar av det framåt i utredningen. Jag vill även säga att när det gäller annan bolagsbildning är det inte så dumt att vi får lite mera rådrum.

ERIK SJÖSTRAND:

Ordförande och vänner i Kyrkomötet! I ungdomsrörelserna har jag lärt mig att när man inte fattar så ska man fråga. Så nu ställer jag en fråga till utskottet. Kyrkostyrelsen är i sin skrivning tydlig med att den nu föreslagna förändringen i kyrkoordningen, när det gäller begravningsbyråverksamheten, inte avser att "ändra rättsläget avseende sådan verksamhet, varför den tolkning av kyrkoordningen som Överklagandenämnden har gjort i sitt beslut 22/07 fortfarande har aktualitet". Detta lyfts också upp av Ekonomi- och egendomsutskottet i deras yttrande.

I Organisationsutskottet lyfter ni inte denna fråga utan skriver i stället på sidan 9 under utskottets överväganden "att det behövs en djupare reflektion kring denna komplexa fråga inklusive frågan om det föreslagna tillägget till kyrkoordningen om det innebär att kyrkoordningen tillåter församlingsdriven begravningsbyråverksamhet. När Överklagandenämnden fattade motsatt beslut fanns inte tillägget". För mig blir det oklart varför Organisationsutskottet i sitt betänkande på detta sätt öppna upp för en tolkning. Vad ligger bakom den här nya skrivningen?

MARTA AXNER (REPLIK):

Vi diskuterade det här i utskottet och vi är helt enkelt inte lika övertygade som Kyrkostyrelsen att man bara kan säga att syftet inte är att ändra. Vi tror att det kan vara så att genom att ändra i kyrkoordningen, så har ju rättsläget de facto ändrats därför att den gamla inte gäller. Vi är inte övertygade om att det bara går att säga att vi inte vill ändra rättsläget, men sedan ändrar man rättsläget genom att införa en ny paragraf och därmed så vill vi ha den klargjord först, om det krävs ytterligare beslut för att i sakfrågan behålla situationen som den är angående begravningsbyråer.

BISKOP THOMAS SÖDERBERG:

Ordförande och övriga vänner i Kyrkomötet! Det är uppenbart också när vi hör det här samtalet att vi kan ha olika bilder av vad som kan tänkas ske. Några har en väldigt positiv bild av alla möjligheter som ligger framför, andra ser problemen, och precis så är det. I det gemensamma samtalet försöker vi att hitta de vägar fram som är bra för kyrka, samhälle och Guds rikes närvaro.

Jag har fått lite erfarenheter av detta dels vid besök i andra kyrkor där man också tar ett samhällsansvar genom till exempel både sjukvård, skolor, aidsprojekt och annat. Jag har också goda erfarenheter från det stift där jag nu har förmånen att få vara biskop, där vi också har tankar omkring detta med att delta i den sociala ekonomin, och då inte i första hand med utgångspunkt från att tjäna pengar, även om man vet att bokslut måste ha svarta siffror och inte röda. Blir det någon krona över som kan användas i något som är gott, så är det också bra. Det är frågan om att i det här sammanhanget få bekräfta församlingars strävan att genom lokala beslut svara mot lokala behov. Det är den frågan som också finns med här, de lokala behov som den lokala församlingen kan delta i, i medverkan till det goda samhällets utveckling. Det kommer aldrig att vara så att alla ska göra det, det kommer att vara olika, men just att kunna säga att man får göra det också i vår gemenskap, för det kommer att pågå.

Det är klart att frågan om konkurrensutsättning och allt annat som kommer med är en del av det. Jag har också sett tillfällen, som jag tror att en del andra också kan bekräfta, där allt inte handlar om konkurrens utan om att man faktiskt också samverkar. Jag har förstått att det som kallas Gnosjö-andan utgår från att även om man har företag eller verksamheter som är sådana att man tyst konkurrerar, så är man ändå överens för man samverkar, hjälper varandra i möten och samtal. Det ska ske också i kyrkans sammanhang på ett juridiskt och ekonomiskt ansvarsfullt sätt, dessutom i trovärdighet mot idé och grundläggande uppgift. Där ser jag också att det kan bli många spännande samtal i församlingarna om vad det innebär, kanske till och med att det blir lite nytändning här och var.

Jag tillstyrker utskottets hemställan.

LEIF NORDLANDER:

Jag ser uppenbara problem med att Svenska kyrkan bedriver begravningsverksamhet. Det kan uppstå en jävssituation som jag menar att vi ska passa oss för. Jag tycker mig också höra en ganska fördomsfull bild av våra begravningsbyråer presenteras här. De flesta fungerar alldeles utmärkt. Jag har varit präst i snart 34 år och har aldrig, jag säger aldrig, faktiskt haft något egentligt problem med en begravningsbyrå, bara man är tydlig som präst om vad det är som gäller. Jag tror att det är viktigt att vi i så fall rannsakar oss själva vilka signaler vi skickar ut. För närvarande har jag en begravningsbyrå i min församling som jag bara har kunnat drömma om skulle existera i det här landet. De har en sådan service och en sådan

omtanke om människor så jag förvånas. Nylingen ringde begravningsentreprenören om en situation där det inte fanns ett nickel i dödsboet och undrade om vi kunde hjälpas åt på något sätt. Det är klart att vi löste det. Det här är också en del av verkligheten. Det är inte ett gäng krämare som försöker att ta ut sista slanten ur ett sjukhus. Vi får passa oss för sådana fördomsfulla bilder som ibland sprids, inte minst bland kolleger. Det är en verklighet som vi har och därför tycker jag också att vi måste se över frågan huruvida vi ska bedriva den känsliga verksamheten själva. Jag tror att det är bättre att vi har tydliga riktlinjer, tydlig relation, tydlig dialog och är äkta med vad vi håller på med.

Därför stöder jag Dan Sarkars yrkande på återremiss, men med tillägget att vi inte ska kunna bedriva begravningsverksamhet. I övrigt när det gäller näringsverksamhet är jag positiv i allmänhet till det och vi ska tjäna så mycket pengar som möjligt för att bedriva en god kyrklig verksamhet.

ANNA LUNDBLAD MÅRTENSSON:

Från Kyrkostyrelsens sida vill jag bara göra några förtydliganden. När det gäller kyrkoherden som VD gör Kyrkostyrelsen bedömningen att det är en logisk konsekvens av det beslut vi fattade förra året. Vi är fullt medvetna om att det är aktiebolagslagen som gäller, och att direktiv får vi i så fall göra som ägare. Kyrkostyrelsen gör också bedömningen att Överklagandenämndens beslut alltså gäller och att det inte är en fråga för Kyrkostyrelsen eller Kyrkomötet att avgöra.

Vad jag också vill säga är att jag tror att vi är alldeles eniga i styrelsen om att vi menar att näringsverksamhet inte bara ska handla om att tjäna pengar, utan det ska handla om att möta människor på ett klokt och respektfullt sätt i olika sammanhang och i en del nya sammanhang. Jag vill bara påpeka att det görs en hel del. Det är så att det förekommer reflektion runt om i landet och det bedrivs näringsverksamhet i församlingens egen regi, och det kanske är den allra viktigaste och vanligaste och huvudsakliga formen för arbete. Vi har en reflektion kring nya möjligheter, Svenska kyrkans sociala roll i 2000-talets Sverige, och nu har vi fått Svenska kyrkans sociala roll i samhället. Här finns erfarenheter från stift och församlingar. Vi har en spännande framtid framför oss, och vi fortsätter vår reflektion kring de här frågorna och kring att vara kyrka och hitta respektfulla möten i många olika sammanhang.